

ВІДГУК

офіційного опонента, доктора педагогічних наук,
професора Гомонюк Олени Михайлівни
на дисертацію Черепи Андрія Дмитровича
«Підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-
етичного виховання учнів старшої школи»,
подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук
зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти

Актуальність дослідження. На сучасному етапі активних трансформацій української держави на шляху до впровадження стандартів та цінностей європейського співтовариства значно зросли вимоги до вчителя гуманітарних предметів. Адже сучасний педагог має бути не тільки яскравою, неповторною особистістю, носієм загальнолюдських цінностей, високої професійної культури, а й розуміти важливість розвитку моральної культури та культури поведінки своїх вихованців – учнів старшої школи. Це є проблемою і одночасно програмою дій для кожного викладача вищої школи, сутність якої – сприяти формуванню і розвитку нової системи ціннісних орієнтирів, мислення, рис характеру тощо. Підтвердженням сказаному є виокремлені автором суперечності, що проявляються в процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи, зокрема:

- між об'єктивною значущістю порушеної проблеми та недостатнім рівнем її теоретико-методичного обґрунтування;
- між вимогами до готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи й відсутністю для цього науково обґрунтованих педагогічних умов їх ефективної реалізації в освітньому процесі сучасних ЗВО України;
- між запитами соціуму на високий рівень сформованості готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників та його недостатнім навчально-методичним забезпеченням.

З огляду на сказане, актуальність теми дисертаційного дослідження Черепи Андрія Дмитровича не викликає сумніву.

Наукова логіка та науковий апарат дослідження. Науковий апарат дисертаційного дослідження збалансований.

Мета дослідження, як передбачення кінцевого результату, відображає його основні надбання у вигляді визначення, теоретичного обґрунтування й експериментальної перевірки ефективності педагогічних умов підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів.

Предмет дослідження сформульований як педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи

Гіпотеза і завдання дослідження репрезентують картину спрямованості наукового пошуку, його проміжні й кінцевий результати та послідовність їх досягнення.

Наукова новизна та теоретичне значення дослідження полягає в тому, що: *уперше* з'ясовано стан досліджуваної проблеми й уточнено сутність понять «підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи» та «формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи»; визначено компоненти (аксіологічний, професійно-гностичний, емоціно-вольовий, професійно-діяльнісний), критерії (мотиваційно-ціннісний, когнітивний, особистісний, процесуально-технологічний), показники та рівні (ситуаційно-адаптивний, професійно-технологічний, творчий) сформованості готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи; теоретично обґрунтовано та експериментально перевірено педагогічні умови підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи (забезпечення позитивної мотивації майбутніх учителів до морально-етичного виховання учнів старшої школи; створення креативного освітнього середовища шляхом моделювання професійно-педагогічних ситуацій; використання інноваційних технологій навчання та впровадження спецкурсу «Основи формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи»); розроблено модель підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи; *удосконалено* форми (проблемні лекції, практичні заняття, виробнича практика; тренінги, круглі столи та ін.), методи (рольові ігри, ділові ігри, кейси, тренінги, дискусії, метод проектів, моделювання педагогічних ситуацій, метод «мозкової атаки», есе, портфоліо тощо) та засоби навчання, які систематизовано і реалізовано в процесі апробації розробленої моделі в рамках формувального етапу експерименту; *подальшого розвитку набули* сутнісні характеристики якості підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

У роботі представлено практичні доробки автора, зокрема, розроблено спецкурс «Основи формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи», упроваджено окремі теми до освітніх компонентів «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Психологія», «Філософія» тематичні завдання і ситуації, що спрямовані на ефективне формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

Понятійно-термінологічний апарат дослідження. Дисертантом проведена значна робота щодо аналізу поняттєвого апарату з досліджуваної

проблеми. Здійснено різнобічну інтерпретацію понять «підготовка», «готовність», «морально-етичне виховання», «підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи», «готовність майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи» тощо.

Змістове наповнення дисертаційного дослідження. Відповідно до логіки дисертаційного дослідження та визначеного наукового апарату розкриваються його основні положення. Перш за все, у цьому плані необхідно відмітити підхід дисертанта щодо виокремлення положень, які, на його думку, визначають стратегію і тактику наукового дослідження проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

У дисертації систематизовано теоретичні базові відомості щодо суті підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи. Нам імпонує тлумачення автором дисертації понять «підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи» як процесу навчання студентів в системі навчальних занять та позааудиторної роботи і результату, що характеризується її певним рівнем, необхідним для здійснення морально-етичного виховання старшокласників.

Андрієм Дмитровичем, на нашу думку, вдало обґрунтовано структуру готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи; визначено критерії, показники та рівні готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи; проаналізовано стан її сформованості; розкрито зміст формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

Заслуговує на позитивну оцінку розроблена структурно-функціональна модель, що дало змогу графічно представити процес формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи та цілісно схарактеризувати сутність досліджуваної проблеми у взаємозв'язку мети, соціального замовлення, компонентного складу, педагогічних умов, етапів, методів, форм і засобів.

Експериментальна складова дослідження включає в себе констатувальний та формувальний етапи дослідження, що у повній мірі реалізують завдання дослідження та його гіпотетичне припущення.

Достовірність результатів підтверджується теоретичним обґрунтуванням проведеного дослідження, значною вибіркою респондентів, валідними методиками, поєднанням кількісного та якісного аналізу одержаних емпіричних даних.

Особливої уваги заслуговує внесок автора у практичну реалізацію розробленого ним навчально-методичного комплексу для забезпечення процесу підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників. Зокрема, розроблено спецкурс «Основи формування готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів

до морально-етичного виховання учнів старшої школи», упроваджено в окремі теми освітніх компонентів («Філософія», «Вступ до спеціальності», «Педагогіка», «Психологія») питання, тематичні завдання, проблемні та навчальні ситуації. Запропонований у дослідженні комплекс педагогічних умов, форм, методів і технологій аудиторної та позааудиторної роботи може використовуватися з метою вдосконалення професійної підготовки студентів, підвищення методичної готовності учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників.

Підтвердженням цьому слугують довідки про впровадження результатів дисертаційного дослідження в освітній процес Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка (довідка про впровадження № 15/19 від 22.03.2019 р.), Кременецької обласної гуманітарно-педагогічної академії ім. Тараса Шевченка (акт про впровадження № 05-16/107 від 25.03.2019 р.), Мелітопольського державного педагогічного університету імені Богдана Хмельницького (довідка про впровадження 01-28/758 від 03.04.2019 р.), Рівненського державного гуманітарного університету (акт про впровадження 01-12-33 від 28.03.2019 р.).

Оцінюючи позитивно виконане дисертаційне дослідження, у задоцільне висловити декілька зауважень та побажань:

1. Робота значно би виграла за рахунок більш детального розкриття можливостей педагогічної практики у підготовці майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників.

2. Позитивно оцінюючи досягнення автора щодо виокремлення основних компонентів готовності майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників, зауважимо, що при розкритті показників їх прояву вартувало чіткіше виокремлювати їх для кожного компонента окремо.

3. Робота значно виграла б, якби автор окремим підрозділом розкрив зарубіжний досвід підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників та уточнив, які саме світові надбання можна використати у сфері їх підготовки в Україні.

4. З тексту дисертації не зовсім зрозуміло, як можна використати результати дослідження у підготовці студентів інших педагогічних спеціальностей.

5. В роботі зустрічаються мовностилістичні неточності, калька.

Висловлені зауваження, побажання і дискусійні думки не заперечують позитивної оцінки наукового рівня дисертації, що здійснює певний внесок у розроблення проблеми підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників.

Вважаю, що новаторська, теоретично і практично зорієнтована праця Черепа Андрія Дмитровича відкриває нові шляхи для вдосконалення процесу підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання старшокласників, а також стане поштовхом до подальшого студіювання багатьох актуалізованих у рецензованій дисертації проблем.

Отже, логіка дослідження, послідовність викладу та доказовість положень і висновків – це ті характеристики, що надають дисертаційному дослідженню цілісності, повноти, завершеності.

Робота має теоретичне і практичне значення, оскільки одержані в дисертації результати та представлені узагальнення можуть використовуватись у процесі підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів.

Висновки, сформульовані дисертантом чітко і повно, розкривають за поставленими в роботі завданнями основні надбання та результати дослідження. В опублікованих за темою дисертації 11 публікаціях викладено основні наукові положення, зроблені у процесі наукового пошуку.

Зміст дисертації відповідає паспорту спеціальності 13.00.04– теорія і методика професійної освіти.

Загальний висновок. Дисертаційна робота Череп Андрія Дмитровича «Підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи» є самостійною завершеною працею на актуальну тему, в якій на основі виконаного автором дослідження сформульовані та обґрунтовані наукові положення, висновки і практичні рекомендації. У сукупності вони розв'язують проблему підготовки майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи.

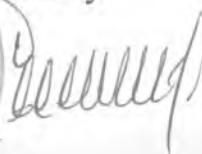
Дисертаційна робота «Підготовка майбутніх учителів гуманітарних предметів до морально-етичного виховання учнів старшої школи» є завершеною самостійно виконаною науковою працею, що відповідає чинним вимогам «Порядку присудження наукових ступенів» від 24.07.2013 р. № 567 (зі змінами, внесеними згідно з постановами КМ за №656 від 19.08.2015 р. та за № 1159 від 30.12.2015 р.), а її автор – **Череп Андрій Дмитрович** – заслуговує на присудження йому наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри психології і педагогіки
Хмельницького національного
університету

О. М. Гомонюк

Підпис О. М. Гомонюк засвідчую:
Проректор з наукової роботи
Хмельницького національного університету
доктор технічних наук,
професор

О.М. Синюк

